

КОМПЬЮТЕР ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИНГ ТАЪЛИМ МУАММОЛАРИ**Абдуллаева Нафиса Назировна**

Андижон давлат тиббиёт институти академик лицейи

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7370585>

Аннотация. Ушбу мақолада автоматлаштирилган ўқув тизимларини қўллашнинг баъзи бир муаммолари ёритиб берилган. Мақолада автоматлаштирилган ўқув тизимларини қўллашдаги ютуқ ва баъзи бир келиб чиқадиган муаммолар таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: дидактик самара, электрон кўриниш, ўқув дастурлари, автоматлаштирилган ўқув жараёни, дастурий ўқитиш, самарали қайта алоқа.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация. В данной статье освещены некоторые проблемы применения автоматизированных систем обучения. В статье анализируется прогресс в применении автоматизированных систем обучения и некоторые возникающие проблемы.

Ключевые слова: дидактический эффект, электронный вид, учебные программы, автоматизированный процесс обучения, Обучение программированию, эффективная обратная связь.

EDUCATIONAL PROBLEMS OF COMPUTER TECHNOLOGIES

Abstract. This clause is devoted to problems automated Systems of training. In clause the organization is considered(examined) Lessons at application of the automated textbooks, And also advantage and lacks automated Systems of training.

Keywords: didactic effect, electronic kind, educational programs automated educational processes, program training, effective feedback.

Компьютерларни таълим соҳасига киритишдаги баъзи бир нотўғри ёндошишлар бу масалага негатив қарашларни барпо қилди. Булардан бири “Ҳамма нарсани техника хал қилади” ғоясидир. Жуда ҳам кўплаб танқидий мақолалар пайдо бўлди. Компьютерга мўлжалланган ўқув дастурларининг 90% дан ортиқроғи “қоникарсиз” деган баҳо олди. Компьютер орқали ўқитиш жараёнини бутунлай қайта ташкил қилиш ҳақидаги фикрлар пайдо бўлди. Жумладан, Брусенцов Н.П. нинг “Микрокомпьютеры” (Москва, “Наука” нашриёти) деган китобида куйида фикрлар мавжуд: “Аввало инсон қай тарзда билим олади ва унга компьютер қандай қилиб ёрдам кўрсата олишлигини аниқлаш зарур бўлади”. [1]

Иқтисодий жихатдан таълим самарадорлигини оширишнинг усулларидан бири бўлган ўқув гуруҳларини жуда ҳам майда бўлақларга бўлиб юбориш мумкин бўлмаганлиги учун ўқув жараёнини бошқариш функцияларини тўлиқ ҳолда компьютерга юклаб қўйиш мумкин деган фикрлар пайдо бўлди. Бундай ҳолда ўқитувчи бирор бир ўқувчи билан индивидуал ҳолда иш олиб боришга имконияти кўпаяди. Бошқа ўқувчилар билан эса бу вақтда компьютер иш олиб боради. Масалан “Наставник” (“Устоз”) таълим тизимини олиб кўрайлик. Бу ўқув тизими муаллифлари томонидан ўрганилаётган фан предметининг ўзига хос хусусиятлари ҳамда ўқувчиларнинг дарс жараёнида ўзларининг тутишларининг турлича бўлиши ҳисобга олинган. Ўқувчилар томонидан ўрганилаётган материални эркин, турли хил ўқувчилар учун турли хил темпда ўзлаштиришларини ҳисобга олинган ҳолат учун шароит яратилишини таъминлаш зарур бўлади. Буларни таъминлаш учун эса тизим бир қанча машқлар тўпламини тақлиф қилади. [2]

“Дидактик самара материални электрон кўринишда беришдан эмас, балки, ушбу материални қандай мазмунда берилишига боғлиқ бўлади” деган фикрни асосий бошланғич нуқта сифатида қабул қилиниши керак бўлади. Ўқув дастурларини асосан 8-32 ўқувчиларга мўлжаллаб чиқариш яхши самара беради.

Хозирга қадар автоматлаштирилган ўқув жараёнини ташкил қилиш учун компьютерларни сотиб олиш ва ўқув фаннинг бирор қисми учун ёзилган (ёки сотиб олинган) дастур кифоя қилади деган фикрлар мавжуд. Бу ҳолатда энг асосий нарса, ўқитиш жараёнининг услубий ташкил қилиш ҳисобга олинмай қолади. Олдиндан яхшилаб ўйлаб олинган услубнинг йўқлиги ўқувчилар ва талабаларда дастурни ишлатиш фақатгина тугмачаларни босишдан ва машқ натижаларини дафтарга кўчиришдангина иборат бўлиб қолади. Агар принтер мавжуд бўлмаса, натижаларни дафтарга кўчириш анча вақтни талаб қилади.

Дарс бошланишидан аввал ўқувчи ва талабаларга куйидаги фикрни сингдириш зарур бўлади. Яъни таълим жараёнига компьютерларни қўллаш бирор бир “ мода ” га эргашиш эмас, балки, компьютерни бу жараёнда энг яқин ёрдамчига айлантиришдан иборатдир. Унинг дидактик потенциали жуда ҳам юқоридир. Аммо барибир маълум бир чегарада бўлади ва бу чегарани англай олиш керак бўлади.

Буни англаб олиш эса унчалик ҳам содда эмас. Буни ҳаттоки, баъзи бир ўқитувчилар ҳам тушуна олмайдилар. Маълумки ўқитиш жараёнини компьютерлаштириш биринчи марта Америка Қўшма Штатларининг ўқув юртларида амалга оширилган бўлиб, бу жараён энг ашаддий консерватив муаллимлар томонидан қаттиқ танқидга учраган. Улар баъзилари янги техникани ўрганиш ва улар билан ишлашга вақт сарфлашни хоҳламас эдилар. Бошқалари эса анъанвий ўқитиш воситаларидан воз кечишни истамас эдилар. Учинчилари бўлса, компьютер ўқитишни ўз зиммасига олса, ўзларининг кераксиз бўлиб қолишларидан қўрқардилар. [3]

Аммо шуни яна бир бор таъкидлаш керакки, компьютер ҳеч қачон ўқитувчининг ўрнини боса олмаган ва боса олмайди ҳам. Компьютер фақат ўқитувчига ассисент, ёрдамчи вазифасида бўлади. Компьютер ўз зиммасига энг майда, такрорланувчи жараёнларни олади ва шу билан бирга ўқитувчини бундай “зерикарли” ишлардан озод қилиб, асосий вақтни ижодий ишга сарфлашга имкон яратади. Ўқитувчи ўз вақтини ушбу предмет мавзусининг моҳиятини тўлароқ очишга ва уни ўқувчиларга қандай йўл, усул билан етказиб берилишини ташкил қилишга вақтини кўпроқ сарф қилишга яратилади. [2]

Маълумки компьютергача бўлган даврда ўқитишнинг асосий воситалари маъруза ва китоблардан иборат эди. Битта китобдан минглаб талаба ва ўқувчилар фойдаланишган бўлса, битта маърузани бир неча ўнлаб ўқувчи ва талабалар эшитишган. Компьютер эса ўқитишни индивидуаллаштиришга имкон беради. Компьютер экрани олдида ўтирган талаба ёки ўқувчи ўзлари учун қулай бўлган темпда билим олишлари мумкин. “Аълочи” ўқувчи ва талабалар бошқа ўқувчи ва талабаларнинг уларга етиб олишларини кутиб турмайдилар. Улар нисбатан қийин бўлган масалаларни ечиш билан шуғулланидилар. Бошқа секин ўзлаштирувчилар эса ҳар бир бўлимга бир неча мартадан қайтиб ўтишлари имкони пайдо бўлади. Улар шу йўсинда аста секинлик билан мавзуларни тушуниб борадилар. Улар шу билан бирга “аълочи” ўқувчилар билан биргаликда шуғулланишларида ҳеч қандай психик босимга эга бўлмайдилар. Компьютер ҳар бирига индивидуал топшириқ бера олиш хусусиятига эга. Керакли ҳолатларда эса қўшимча

тушунтиришларни ташкил қилиш имкониятига эга. Бирор мавзуни тушунтириш учун шу предметнинг бошқа бўлимларига мурожаат қилиш мумкинлигини эслатиб ўтиши мумкин.

Ўқитишни бундай ташкил қилиш ўқитувчининг ўзига ҳам бир қанча талабларни қўяди. Улардан энг асосийларидан бири – бу компьютер билан эркин муомала қила олишдир. Бундан ташқари педагог ўқитувчи ва талабаларнинг ҳар бир саволига тезда жавоб бера оладиган даражада реакцияга эга бўлиши керак. Педагог компьютер билан нотўғри муомалада бўлаётганларни дарҳол тузатиб туриши керак. Бундан ташқари педагог учун энг қийини шундаки, ўқитишнинг бундай усулида бериладиган саволлар ҳам турли хил мавзулар ва турли хил кўринишларда бўлади, чунки ўрганувчилар олдин айтиб ўтилганидек турли хил мавзуларни ёки бир мавзунинг турли хил бўлимларини ўрганаётган бўлиши мумкин. Жавобни компьютердан тезда олишга ўрганиб қолган ўқувчи ва талаба педагогдан ҳам худди шундай тарзда дарҳол жавоб олишга интилади.

Шуларни ҳисобга олган ҳолда ўқув гуруҳларида нечтадан талаба ёки ўқувчи бўлиши керак деган савол пайдо бўлади. Энг оптимал миқдор ҳар бир ўқув гуруҳида 10 – 14 ўрганувчи бўлишидир.

Ўқув қўлланмаларини яратишда ҳам янгича ёндошиш зарур бўлади. Автоматлаштирилган ўқув жараёни оддий ҳолда “электрон дарсликни кўчириш” дан иборат бўлиб қолмаслиги керак “Дастурий ўқитиш” тажрибасининг негатив томонларини ҳисобга олган ҳолда, ундаги камчиликларни тузатиб бориш керак. Жумладан, “дастурий ўқитиш” нинг бошланғич жараёнларида бирор бир мавзуни ёки дарсликнинг бирор бўлимини электрон кўринишга келтириб қўйиш билан чегараланилган эди. Чунки тажрибаларнинг кўрсатишича компьютер экранидан матнни ўқишдан кўра уни китобдан ўқиш анча энгил кечади. [4]

Умуман олганда компьютерни қўллаб автоматлаштирилган ўқув жараёнини ташкил қилишда қуйидаги кўринишдаги услубий муаммолар келиб чиқиши мумкин:

- Ўқувчи ёки талаба ва педагог орасидаги самарали қайта алоқани ташкил қилишнинг қийинлиги;
- Ўзлаштиришни назорат қилишнинг қийинлиги;
- Компьютердан фойдаланиш ҳақидаги статик маълумотларнинг йиғишнинг қийинлиги;

Дастурий таъминотнинг (ўқув қўлланмалари, назорат саволлари ва эталон жавоблар) химоялашдаги муаммолар, яъни ушбу маълумотларнинг ўрганувчилар томонидан рухсатсиз кўчириб олинишлиги.

Демак электрон дарслик ёки ўқув дастури тайёрланишида имкон борича ушбу муаммоларни ҳал қилиб боришга тўғри келади.

REFERENCES

1. Брусенцев И.П. “Микрокомпьютеры”, Москва, издательство «Наука», 2005 год, 156 стр
2. Черемник С.В., Гиглавый А.В., Поляк Ю.В., Микропроцессоров к персональным ЭВМ, Москва, « Радио и связь » 2002 год, 288 стр.
3. И.И.Попов, П.Д.Хронцов, Н.В.Максимов. Выведение в сетевые информационные ресурсы и технологии. Учебное пособие Москва РПГУ 2001 год 207 стр.
4. Григорьев С.Г. Дринском В.В. Учебник – шаг на пути система обучения «Информатизация образования». Сборник научных трудов «Проблемы школьного учебника» Научно-методическое издание Москва ИСМО РАО, 2005 йил 219-222стр.